

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 1, 2012 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 658.155.012.7

Ж. В. Кудрицька,
к. е. н., доц. кафедри обліку та аудиту
Академії муніципального управління, м. Київ

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА SYSTEM MANAGEMENT BY FINANCIAL SAFETY OF ENTERPRISE

Анотація. В статті розкрито новий погляд на систему управління фінансовою безпекою підприємства та комплексну статичну модель управління системою фінансової безпеки.

Ключові слова: фінансова безпека, політика управління фінансовою безпекою, складові системи управління фінансовою безпекою.

Аннотация. В статье рассмотрен новый взгляд на систему управления фінансовою безопасностью предприятия и комплексную статическую модель управления системой фінансової безопасности.

Ключевые слова: финансовая безопасность, политика управления фінансової безопасностью, составляющие системы управления фінансової безопасностью.

Annotation. In the article a new look is exposed to control system by financial safety enterprise and complex static case of financial safety the system frame.

Keywords: financial safety, policy of management financial safety, component control system by financial safety.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання вимагають від суб'єктів підприємницької діяльності виконання досить складних завдань захисту економічних інтересів підприємства та забезпечення його стабільного розвитку. Одним з факторів, що дає змогу підприємству забезпечити свою фінансову незалежність та можливість вчасної реакції на наслідки дестабілізаційних впливів зовнішніх та внутрішніх процесів економіки та політики є система управління фінансовою безпекою.

Недосконалість та невміле використання методів управління процесами фінансової безпеки підприємства нерідко призводить до того, що найкращі наміри керівництва в підприємницькій діяльності перетворюються на протилежність і замість здобутків провокують шкоду для власного виробництва. У зв'язку з цим першочергового значення набуває забезпечення на підприємствах комплексної системи фінансової безпеки, яка стала б запорукою досягнення і підтримання найважливіших фінансових показників, необхідному для створення передумов ефективного функціонування підприємства в поточному та майбутньому періодах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансової безпеки діяльності підприємств розглядалися в значній кількості праць українських діячів науки та економістів: О. І. Барановського, І. О. Бланка, К. С. Горячевої, О. В. Ареф'євої, Л. І. Донець, Н. Й. Реверчук, А. Г. Загородній, О. І. Захарова, П. Я. Пригунова, С. Ф. Покропивного. Проводили вагомі дослідження та привносили свої розробки в теорію з цього питання такі зарубіжні вчені як: Дж.-К. Ван Хорн, К. Жюгляр, Дж. Найт, Т. Аліссон, Г. Фостер, Й. Шумпетер.

Найбільш вагомими їх вкладками, що були розроблені та привнесені в сучасну економічну науку стали дослідження поняття фінансової безпеки, розробка засобів, критеріїв та показників оцінки економічної та фінансової безпеки, виділення елементів забезпечення фінансової безпеки підприємств та управління нею як системою взаємопов'язаних елементів.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Серед існуючих підходів щодо визначення та характеристики категорії "фінансова безпека підприємства" є різноманіття поглядів сучасних економістів та науковців, кожне з яких має право на існування та використання, але не дає чіткого та вичерпного поняття даної категорії. Складним питанням залишається визначення елементів системи управління фінансовою безпекою підприємства через протиріччя певних її складових елементів.

Метою даної статті є аналіз існуючих поглядів щодо визначення даної категорії, їх узагальнення та пошук оптимальної та найбільш повної характеристики; вдосконалення розробленої системи управління фінансовою безпекою підприємства та комплексної статичної моделі управління системою фінансової безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу. Нинішня економічна ситуація в світі характеризується конфліктними ситуаціями між країнами та поширенням дестабілізаційних економічних процесів. Кількісні та якісні втрати діючих підприємств, спричинені прямо чи опосередковано впливом таких негативних процесів зовнішнього та внутрішнього характеру, можуть становити значну загрозу подальшій стабільній роботі національних підприємств та його розвитку.

Суб'єкти господарювання змушені пристосовуватись до умов середовища та швидкості зміни напрямку їх впливу (дії). А тому виникає потреба в забезпеченні необхідних заходів та створенні стійкої системи управління з метою надання можливості підприємства якомога меншою мірою відчувати негативні результати дестабілізаційних факторів економічної та політичної ситуацій внутрішнього та міжнародного рівня на результатах своєї господарської діяльності.

Фінансова безпека підприємства входить складовим елементом до системи економічної безпеки [1, с. 27]. З огляду на те, що інтерес до дослідження даної проблематики зростає з розвитком зовнішніх та внутрішніх економічних зв'язків держави, значна кількість праць присвячується розгляду проблем економічної та фінансової безпеки підприємств.

Кризові явища економіки та малопередбачувані дестабілізаційні процеси, що мають місце останнім часом зумовлюють підвищення інтересу науковців до засобів та показників оцінки економічної та фінансової безпеки, структурних елементів та механізмів управління й забезпечення фінансової безпеки підприємств. Значна кількість праць присвячених цим питанням, що є в даний час в економічній науці розкриває різноманіття поглядів та не пов'язує процес забезпечення з механізмом управління фінансовою безпекою. Хоча саме комплексний підхід до даної проблеми може забезпечити підприємствам досягнення високих показників фінансової безпеки.

Наукова література дає множини визначень поняття фінансової безпеки, серед якої можна виділити два найбільш повні. Так, І. А. Бланк говорить, що фінансова безпека підприємства являє собою кількісно та якісно детермінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільний захист його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого росту в нинішньому й перспективному періоді [2].

Тоді як Р. С. Папелін розглядає фінансову безпеку як здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до мети загальної корпоративної стратегії в умовах невизначеності й конкурентного середовища [3].

Аналіз наукової літератури дав змогу узагальнити та виділити основні аспекти, в яких розглядають в економічній теорії фінансову безпеку підприємства. Перший напрям представлений С. Ф. Покропивним та І. О. Бланком і виділяє фінансову безпеку як одну із складових економічної безпеки. Другий напрям представлений К. С. Горячевою і виділяє фінансову безпеку як самостійний об'єкт управління.

Сама сутність поняття "фінансової безпеки підприємства" трактується ними у двох розрізах:

- як стан захищеності інтересів підприємства (І. О. Бланк, К. С. Горячева, А. Г. Загородній);
- як стан ефективного використання ресурсів підприємства (Н. Й. Реверчук, Л. І. Донець, О. В. Ареф'єва, С. Ф. Покропивний).

За ринкових умов господарювання фінанси є рушієм будь-якої економічної системи, тому на думку Н. Й. Реверчук, саме фінансова безпека є провідною й вирішальною, адже являє собою засіб захисту від можливих фінансових витрат і попередження банкрутства підприємства, досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів [4].

Станом найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, вираженим у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості та

рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного та фінансового розвитку розглядають фінансову безпеку Л.І. Донеч, О.В. Ареф'єва, С.Ф. Покропивний [5; 6; 7].

Досить цікавим є бачення економічної сутності фінансової безпеки А.Г. Загороднім. Науковець розглядає її як захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин, забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій та установ фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їхніх потреб і виконання фінансових зобов'язань [8]. І хоча таке трактування категорії є дещо однобоким за рахунок врахування тільки захисту фінансових інтересів підприємства без впливу реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характеру на ефективність управління його ресурсами, та все ж воно є доступним до сприйняття.

Щодо характеристик фінансової безпеки, то найбільш повно та широко вони описані І. А. Бланком [2], хоча деякі з них є спірними питаннями. Так, науковець характеризує фінансову безпеку підприємства як сформовану систему пріоритетних збалансованих фінансових інтересів підприємства, що потребує захисту в процесі його фінансової діяльності. Він приділяє особливу увагу пріоритетним фінансовим інтересам, що відіграють найважливішу роль в забезпеченні фінансового розвитку підприємства, та які мають бути збалансовані з інтересами інших суб'єктів його фінансових відносин [2, С. 19-20].

Тобто ключовим моментом виступає саме фінансовий бік діяльності підприємства: його фінансові інтереси, фінансові пріоритети, фінансові відносини, фінансова діяльність та фінансовий розвиток. Ми не можемо цілком погодитись з даною характеристикою. Звичайно, підприємство створене з метою тримання прибутку, але в процесі досягнення мети воно веде основну діяльність, з якою створене – операційну. А вже крім неї можуть мати місце інвестиційна та фінансова. Сама фінансова діяльність – це діяльність, яка приводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства. Прибуток, отриманий підприємством та накопичений в процесі основної його діяльності також є забезпеченням фінансової стабільності суб'єкта підприємництва, оскільки він збільшує розмір власного капіталу. Тому на наш погляд, розглядати фінансову безпеку тільки з боку фінансової діяльності дещо вузько.

Узагальнивши всі існуючі погляди на визначення категорії "фінансової безпеки" можна звівши всі погляди в одне визначення. Таким чином, отримасмо громіздке поняття: фінансова безпека підприємства – це складова економічної безпеки підприємства, яка полягає у наявності такого його фінансового стану, котрий характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, а також місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; а також спрямованістю на ефективний і сталий розвиток, тобто дозволяє:

- 1) забезпечити фінансову стійкість, платоспроможність, ліквідність та достатню фінансову незалежність підприємства у довгостроковому періоді;
- 2) забезпечувати оптимальне залучення та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства;
- 3) ідентифікувати зовнішні і внутрішні небезпеки та загрози фінансовому стану підприємства та розробляти заходи для їх вчасного усунення;
- 4) самостійно розробляти та впроваджувати фінансову стратегію;
- 5) забезпечувати достатню фінансову незалежність підприємства;
- 6) забезпечувати достатню гнучкість при ухваленні фінансових рішень;
- 7) забезпечувати захищеність фінансових інтересів власників підприємства;
- 8) проводити її оцінку кількісними та якісними показниками, які мають певні граничні значення.

Звичайно, воно є складним для сприйняття, проте є узагальненим і дає повну характеристику даної економічної категорії.

Під фінансовою безпекою підприємства в цілях даної статті слід розуміти збалансований стан його елементів та підсистем як окремої економічної системи, що можуть бути виражені кількісними чи якісними показниками та характеризується стійкістю до негативних впливів внутрішнього та зовнішнього середовища та здатністю забезпечити її ефективне функціонування, стабільність розвитку та економічного зростання в довгостроковому періоді.

Фінансова безпека підприємства є складним та багатоглядним явищем і тому може розглядатись як сукупність відповідних елементів. Як і кожна система вона потребує певних методів та важелів управління. Кириченко О.А. запропонував таку схему системи управління фінансовою безпекою підприємства [9] (рис. 1):

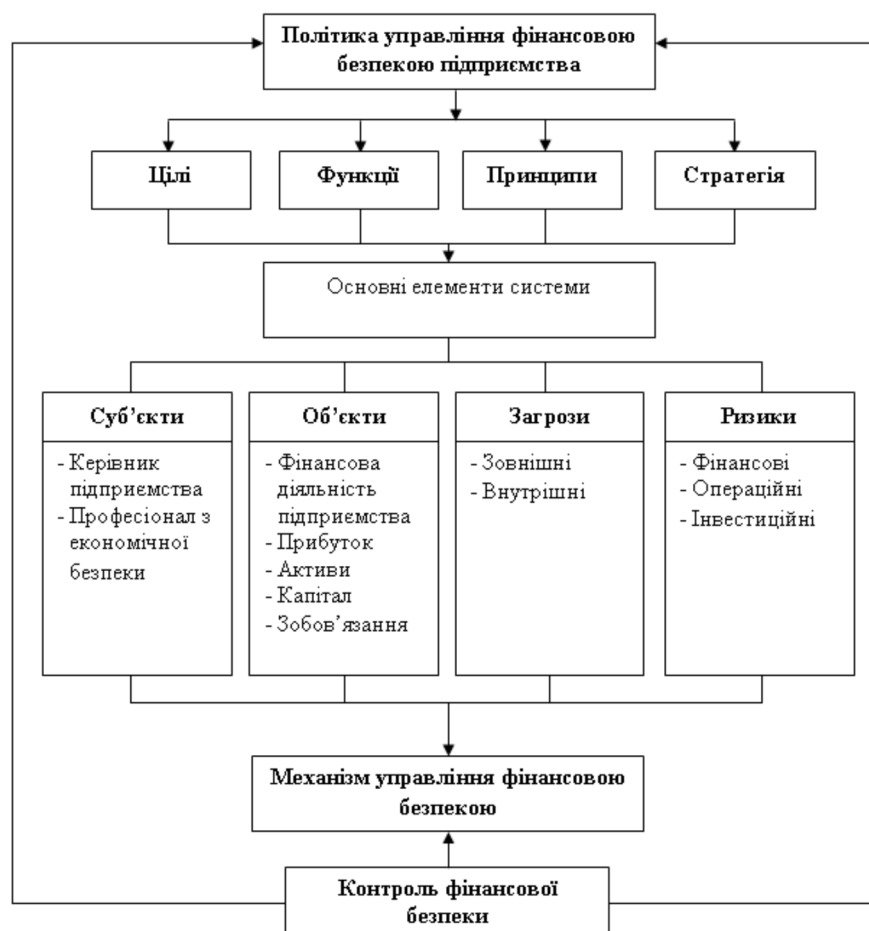

Рис.1. Схема системи управління фінансовою безпекою підприємства за Кириченко О.А.

З огляду на визначення поняття фінансової безпеки підприємства вважаємо необхідним відкоригувати дану схему з наступними змінами:

- вважаємо включення тільки фінансової діяльності підприємства до об'єктів не є коректним, оскільки розглядаючи фінансову безпеку як стан ефективного використання ресурсів підприємства, маються на увазі всі ресурси, а не тільки фінансові. Тому вважаємо, що на стабільний фінансовий стан підприємства впливають результати як операційної діяльності підприємства, так і інвестиційної;

- вважаємо недоцільним виділяти окремо прибуток як об'єкт, оскільки він є результатом всіх видів діяльності підприємства і модифікованою формою капіталу підприємства, який виділено окремим об'єктом;

- перелік ризиків пропонуємо доповнити надзвичайними ризиками, тобто непередбачуваними, що відбуваються у форс-мажорних обставинах.

З врахуванням внесених коригувань схема матиме наступний вигляд (рис. 2):

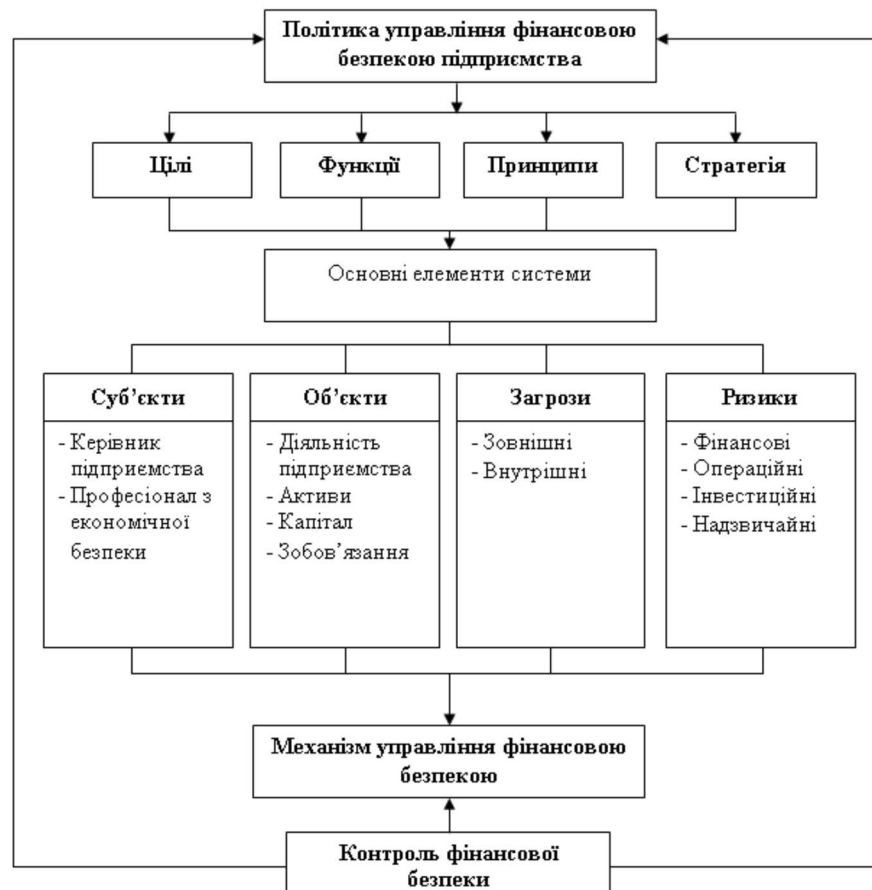

Рис.2. Схема системи управління фінансовою безпекою підприємства вдосконалена автором

За вище зазначеною схемою та викладеними коригуваннями щодо складу її основних елементів в даній статті комплексна статична модель управління системою фінансової безпеки підприємства Кириченко О.А. [9] може бути описана наступним чином через функцію управління процесами та факторами забезпечення фінансової безпеки підприємства:

$$\text{МУСФБП} = f(P, O, \text{МН}, \Pi, \text{МПР}, \dots), \quad (1)$$

де МУСФБП – модель управління системою фінансової безпеки підприємства;

f – функція, що припускає наявність цілей в управлінні системою фінансової безпеки підприємства, яка об'єднує всі елементи механізму керування;

P – ресурси, наявні на підприємстві, що перебувають в його повному розпорядженні;

O – організаційна структура підприємства (щодо кожного окремого підприємства мають бути обрані чинники, які відповідають за дії, щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства);

МН – організаційно-економічна і нормативно-правова база системи управління підприємством;

Π – показники, що повною мірою розкривають кількісні та якісні характеристики процесів реагування на загрози;

МПР – моделі прийняття рішень для успішного управління системою фінансової безпеки залежно від сформованої ситуації.

Висновки. Результати даного дослідження дають змогу більш повно усвідомити поняття фінансової безпеки підприємства та виділити складові системи управління фінансовою безпекою підприємства. Використання вдосконаленої комплексної статичної моделі управління системою фінансової безпеки підприємства дозволить більш точно проводити оцінку факторів впливу та здійснювати прогноз діяльності підприємства з врахуванням економічних та політичних нестабілізаційних процесів середовища внутрішніх та зовнішніх світових відносин.

Список літератури:

1. Методологічні засади державного регулювання фінансово-економічного розвитку / Плєскач В. Л., Кулик А. В. // Фінанси України. – 2009. – № 10. – С. 27.
2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / Бланк И. А. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
3. Папехин Р. С. Индикаторы финансовой безопасности предприятий / Папехин Р. С. – Волгоград: Волгоградское научное изд-во, 2007. – 16 с.
4. Реверчук Н.И. Управление экономической безопасностью предпринимательских структур: Монография. - Львів: ЛБІНБУ, 2004. - 175 с.
5. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства / Л.І. Донець, Н.В. Вашенко. – К.: Центр учб. літ., 2008. - с. 4 - 18.
6. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств / Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. – К.: вид-во Європ. Ун-ту, 2004. – 150 с.
7. Экономика предприятия: Учебник / Под общ. ред. д-ра экон. наук, проф. С.Ф. Покропивного. К.: КНЭУ, 2005. - 238 с.
8. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г.Загородній, Г.Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007 - с. 9 - 15.
9. Кириченко О.А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи // Финансовые рынки и ценные бумаги, 2009. – №16. – 2009. – С. 22-28.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2012

ТОВ "ДКС Центр"